

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Головне науково-експертне управління

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.:255-40-25, 255-45-01; факс: 255-41-86

До реєстр. № 5336 від 05.04.2021
Кабінет Міністрів України

ВИСНОВОК

на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за катування»

Метою законопроекту, як це зазначається у пояснювальній записці до нього, є приведення у відповідність положень Кримінального кодексу України (далі – КК) до положень Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність видів поводження та покарання.

Для досягнення вказаної мети у законопроекті пропонується:

- 1) встановити, що інститути звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку не застосовуються у разі вчинення катування представником держави, в тому числі іноземної (ч. 5 ст. 49, ч. 6 ст. 80 КК у редакції проекту); 2) викласти у новій редакції ст. 127 КК «Катування» та визнати, що катуванням є будь-яка умисна дія спрямована на заподіяння особі сильного фізичного болю чи морального страждання, вчинена з метою примусити її чи іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати інформацію чи зізнання, або з метою покарати її чи іншу особу за дії, скоєні нею або іншою особою чи у скоєнні яких вона або інша особа підозрюється, або з метою залякування чи дискримінації її або інших осіб; 3) передбачити в якості кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак катування вчинення його повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 127 КК у редакції проекту), представником держави, в тому числі іноземної (ч. 3 ст. 127 КК у редакції проекту); 4) навести у примітці до ст. 127 КК визначення понять «представник держави» та «представники іноземної держави» з одночасним виключенням вказаних дефініцій з примітки до ст. 146-1 КК «Насильницьке зникнення».

Законопроект включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2021 рік (п. 339), затвердженого постановою Верховної Ради України від 02.02.2021 № 1165-IX.

Головне управління, проаналізувавши поданий законопроект, вважає за необхідне висловити наступні зауваження та пропозиції.

1. У диспозиції ч. 1 ст. 127 КК (у редакції проекту) під катуванням пропонується розуміти будь-яку умисну дію, спрямовану на заподіяння особі сильного фізичного болю чи морального страждання, вчинену з певною метою. Тобто, замість притаманного чинній редакції ч. 1 ст. 127 КК «прив'язування» моменту закінчення катування до умисного заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання, незалежно від досягнення суб'єктом мети, до якої він прагнув, застосовуючи катування, у проекті для позначення обов'язкових ознак аналізованого складу злочину пропонується вжити формулювання «*дія, спрямована на заподіяння ...*», що фактично означатиме перенесення моменту закінчення катування на більш ранню стадію. Проте така пропозиція не узгоджується із заявленою метою законопроекту щодо приведення положень КК у відповідність до положень Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність видів поводження та покарання від 10.12.1984 (далі – Конвенція). Адже згідно з ч. 1 ст. 1 Конвенції термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, вчинене з відповідною метою.

Окрім того, використання для позначення катування словосполучення «*будь-яка умисна дія, спрямована на заподіяння ...*» означатиме, що вчинення вказаного злочину буде мати місце виключно, коли наявна активна поведінка винної особи. Однак такий підхід суб'єкта права законодавчої ініціативи є доволі дискусійним. Так, аналіз окремих рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) дає підстави стверджувати, що катуванням було визнано чимало випадків, які свідчать про бездіяльність винних осіб щодо забезпечення належних умов поводження з потерпілими, їх утримання тощо. Наприклад, бездіяльність при катуванні мала місце у випадках: відсутності свіжого повітря, продуктів харчування, постільної білизни, електричного освітлення, туалетних засобів, відсутності або обмеженого доступу до душу, відсутності приватності для туалету, фізичних вправ на свіжому повітрі¹; тривале утримання потерпілого у переповненій камері, що заражена паразитами, сон по черзі через брак ліжок, відсутності приміщень для прання²; тривале утримання потерпілого в одиночній камері без можливості мати будь-які контакти із зовнішнім світом (позбавлення

¹ Рішення ЄСПЛ у справі «Дикусаренко проти України» від 09.04.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e95#Text

² Рішення ЄСПЛ у справі «Соколовський та інші проти України» від 03.09.2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2244047/09%22\],%22itemid%22:\[%22001-206591%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2244047/09%22],%22itemid%22:[%22001-206591%22]})

контактів з іншими ув'язненими, незаконне обмеження права на побачення з родичами, священиком, відсутність можливості надсилати та отримувати листи, дивитися телевізор)³, тощо.

2. Суб'єктом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 127 КК (у редакції проекту), визнається представник держави, в тому числі іноземної. При цьому, зміст понять «представник держави» та «представники іноземної держави» розкривається у примітці до вказаної кримінально-правової норми. Зокрема, під представником держави пропонується розуміти службову особу, а також особу або групу осіб, які діють з підбурювання, з відома чи мовчазної згоди держави. У цілому не заперечуючи проти необхідності узгодити положення ст. 127 КК у частині визначення суб'єктів передбачених у ній злочинів із положеннями ч. 1 ст. 1 Конвенції, зауважимо, що в процесі адаптації національного кримінального законодавства до відповідних міжнародних стандартів у контексті відповідальності за катування варто було б враховувати специфіку окремих інститутів кримінального права України. Зокрема, у п. 1 примітки до ст. 127 КК (у редакції проекту) окремо зазначається про таких суб'єктів злочину, як «особа або група осіб, які діють з підбурювання, з відома чи мовчазної згоди держави». Однак конкретизація ознак вказаних суб'єктів свідчить про те, що у випадку вчинення ними катування достатньо було б виконувати чинні норми такого інституту кримінального права України, як співучасть у кримінальному правопорушенні.

Додаткової аргументації потребує пропозиція віднесення до представників держави поряд зі службовою особою особи, яка діє з підбурювання, з відома чи мовчазної згоди держави, враховуючи, що згадка про відповідну категорію осіб у контексті поняття «представник іноземної держави» відсутня. Звернення до ч. 1 ст. 1 Конвенції свідчить про визнання суб'єктами катування державної посадової особи або іншої особи, яка виступає як офіційна. Інші ж особи є суб'єктами катування лише у випадках, коли катування вчиняється з підбурювання, чи з відома, чи за мовчазної згоди зазначених вище осіб, а не «держави» взагалі. Оскільки законопроектом пропонується диференціювати представників держави на представників держави України та представників іноземної держави, відповіді потребуватиме питання щодо належної оцінки катування, вчиненого з підбурювання, чи з відома, чи за мовчазної згоди представника іноземної держави. Окрім того, запропоноване поняття

³ Рішення ЄСПЛ у справі «Полторацький проти України» від 29.04.2003.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838#Text

представник держави» щонайменше потребує коригування в частині віднесення до нього групи осіб.

Принагідно зауважимо, що у санкції ч. 3 ст. 127 КК (у редакції проекту) передбачено додаткове обов'язкове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Проте практична реалізація вказаного виду покарання щодо такої категорії суб'єктів катування, як представники *іноземної* держави, неможлива з огляду на відсутність в Україні юрисдикції щодо відповідних питань.

Керівник Головного управління

С. Тихонюк

Вик.: В. Попович, Є. Корнієнко

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ТИХОНЮК СВІТЛАНА АНДРІЙВНА
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000733B42008E588D01
Дійсний до: 27.05.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 16/03-2021/168655 від 24.05.2021

517759